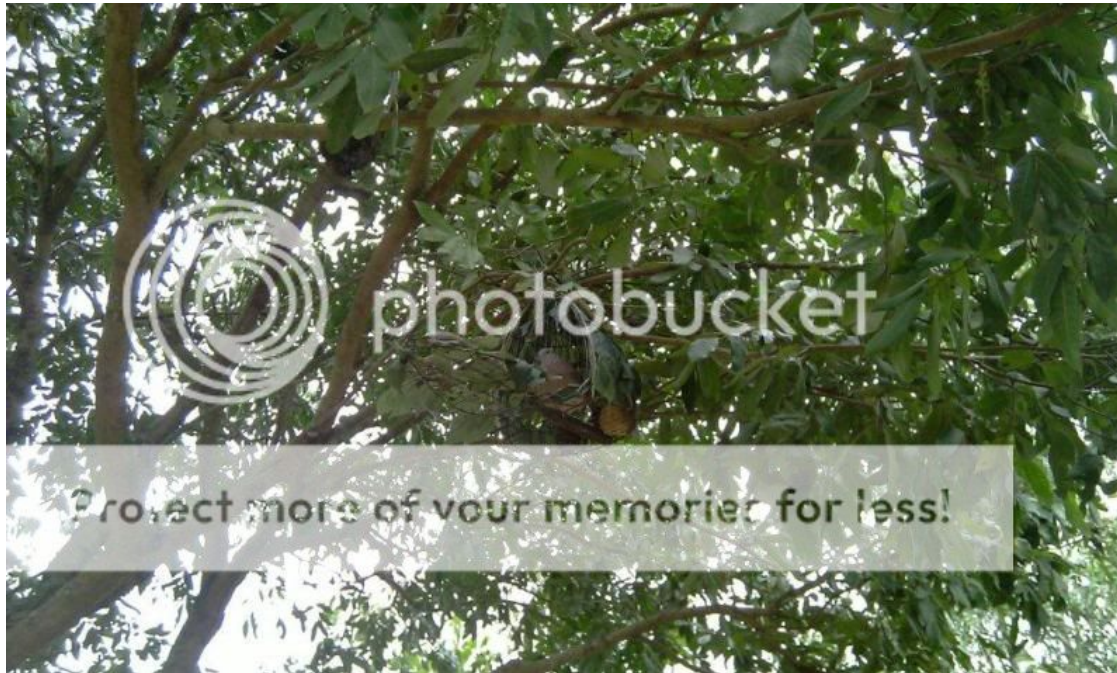

Ông thầy thuốc Phiêu là con ông Bìn Noán - mọt danh gia cố a ở đất Bắc Liêu hồi đầu thế kỷ 20. Nhưng, khi hỏi ông thầy là ai thì đã sững sờ nhúnng ngóai đợc hời sớ bớ o: "Có phải ông "gác cu" đó không?". Nghe thất buồn cớ i, nhúnng nờ u biế t "gác cu" là gì, sớ phải công nhún, hớ đã và đang thớ c hiế n mọt thú chớ i dân gian đợc biế t cớ a đợng bớ ng châu thớ sông Cờ u Long.

Ông Bìn Noán qua đợi lâu rồi, còn ông thầy thuốc Phiêu thì sớ ng trong căn nhà to, cớ kính tớ i TP Bắc Liêu. Đã hớ n 70 tuổ i, dù đáng đợp ông Phiêu toát lên vớ lớ ch lẫm vớ n không giớ u đợc đôi mọt kèm nhèm và tay chân run cớ a tuổ i xớ chiế u. Nhưng lớ lũng thay, khi nhớ c tớ i cái thú chớ i dân gian nhớ mọt nét văn hóa đợng bớ ng sông Cờ u Long (ĐBSCL) thì ông Phiêu nhớ thành ngớ i khác. Đôi mọt bớ ng sáng lên, tay chân nhanh nhớ n. Rồi ông đợ n tôi đi xem bớ đợ nghớ mà ông giớ nhớ kớ vớ t. Ông bớ o: 'Già rồi, nhớ nghớ, nhớ rớ ng lớ m mà đi không nớ i, đành giớ nó lớ i đợ nhớ mọt thuớ cớ a mình'. Thầy tôi đợ nghớ ông giớ i thiế u mọt bớ n nghớ đợ tôi đi thớ c tớ, ông Phiêu bớ o: 'Tôi đợ n cớ u đi'. Và sau khi ném vớ phía sau nhà mọt cái nhìn khó hiế u, ông nớ ng nhớ c ngớ i lên sau xe rớ i lớ m bớ m: 'Vớ con, thiên hớ chớ i cớ đợ i mà không sao đợ t nớ i cái thú mê mớ n này'. Vớ chớ i thì tôi mớ i nghe, nhúnng thiên hớ chớ i nghớ gác cu thì tôi nghe lâu rồi, hớ ca rớ ng: đợ i có bớ n cái ngu - Làm mai, lãnh nớ, gác cu, cớ m chớ u! Vâng, 'cái ngu' cớ a nghớ 'gác cu' là khi con mớ i và con bớ i (cu rớ ng) xông vào trớ n, chúng gừ, chúng thúc ngay cớ a lớ p (bớ y). Đó là lúc ngớ i 'gác cu' đợ n hớ t tâm trí vào cớ a bớ y, không thiế t gì chung quanh, đợ n nớ i nghe nói ngày trớ c cớ p hay rớ n hớ đợ n gớ n mà không hay biế t. Còn vì sao bớ vớ chớ i thì ông Phiêu đợ n giớ i cho tôi nghe: 'Nhà đang buôn bán ì xềo, lúa ngoài đợ ng

"Gác Cu" - một thú vui miền đồng bằng

Viết bởi Administrator

Thứ sáu, 15 Tháng 4 2011 17:33 -

chín đồng, chọi gà... Hàng sáng, nghe tiếng cu gáy - cái thanh tiếng như 'ma kêu quạ gáy', nó làm tôi chills. Thấy là, anh tôi 'gác cu' bắt một vài con nhà, xách cu mới, vác lên phố đi, để bắt vài con nhà lên phố, và nó đẹp, nó chơi cho!

Vào đầu tháng 10/20, nghe 'gác cu' được du nhập từ Tỉnh Biên sang và phát triển ra cả ĐBSCL. Thời niên 70 trước và trước, hầu như làng nào cũng có người làm nghề 'gác cu'. Người gốc Campuchia, nhưng khi nghe 'gác cu' vào ĐBSCL thì người Việt tiếp nhận một cách hào hứng và chơi bời không ngừng. Ông Phiêu bảo: 'Cứu cần nghĩ thử xem, chúng có ai làm nghề 'gác cu' đem bán cả. Vì giá trị mỗi ngày chỉ bắt được hai - ba con, có bao nhiêu con nào; và cũng không phải 'gác cu' kiếm tiền làm được nhiều. Gác được con cu đẹp thì cho người ta, được con cu hay thì luyện thành cu mới... Vì nó là khoái nghe tiếng cu kêu, khoái nhìn hai con với nhau nện cả lên, khoái nhìn rậm âm u và đồng xanh mênh mông cánh cò. Tóm lại là thích đi lòng vòng giữa thiên nhiên cao rộng'.

Ông Phiêu kể về quá khứ 'gác cu' của mình bằng giọng ngậm ngùi, trang trọng: 'Mười tuổi tôi đã đi theo ông Cò Kim 'gác cu'. Ngày nào tôi cũng xách lên, quây lung cu giúp ông đi lang thang trong ruộng, dù cha mẹ tôi rầy la rết dè. Máu mê 'gác cu' càng ngày càng đậm trong người tôi. Đến mười ba tuổi, một hôm ông Cò Kim kêu tôi về nhà ông rồi bảo: 'Mày bây giờ đi 'gác cu' là được rồi. Nếu muốn, ông nên làm được, ông cho một con mới, bắt được nghề và luyện nên người cho?'. Tôi mừng rỡ trong bụng, rồi bảo: 'Muốn'. Thấy là ông kêu tôi đến phố nhàn nhàn đi ra rồi lấy ra một con người. Tôi nghe 'gác cu' được ông Cò Kim thả trên một cái trang trại chót vót cây xiên nhà. Tôi hỏi: 'Nghề gác cu cũng có tiền sao?'. Ông bảo: 'Nghề nào cũng có tiền để người làm nghề hành xử đúng đạo cả người'. Trong không gian, khói hương lan tỏa, trầm hương và thỏn bí, tôi thành được cả ông trong nghề 'gác cu'. Tò mò con trẻ, tôi hỏi: 'Thầy tôi người là ai?'. Ông Cò Kim bảo: 'Người ta nói hèn người, hèn thiêng sông núi; vậy thì ruộng rú, ruộng đồng cũng có hèn. Hèn ruộng rú, ruộng đồng đích thực là thầy người cả chúng ta. Ruộng rú, ruộng đồng dung dưỡng nuôi nên chim muông, nên ta mới có chim chóc. Vì thế như vậy chúng ta không sinh ra ân nghĩa với ruộng rú, ruộng đồng? Vì người đã khuất, cách để duy nhất là thờ phụng, cúng kiếng. Đó cũng là một cách trả nghĩa với thiên nhiên, với trời đất'.

Nghe câu chuyện của ông thầy thuốc Phiêu, tôi nghĩ, ngày nay chúng ta tha thiết kêu gọi mọi người phải hành xử có trách nhiệm với thiên nhiên, thì tôi thấy trăm năm trước nghề 'gác cu' đã khuyến cáo cho đời vì cái lợi rồi. Trong cái mê tín dị đoan, thoáng hiện, thoáng biến mất giá trị nhân văn!

Chúng tôi đến Sóc Trăng, xã Hưng Hải, thì đến nhà bạn nghề của ông thầy thuốc Phiêu. Ông này người Khmer, tên Trần Hưng Suối. Thấy nghề, hỏi chuyện Sóc Trăng Hưng Suối là ai thì chúng tôi ngạc nhiên biết, và biết có ông Hai Cu. Nghe danh cũng biết ngay là bác tiên của nghề 'gác cu'. Ông Hai Cu là một kỹ sư, ngôi nhà của ông nằm sâu giữa ruộng lúa, xa xa thấy thoáng tre, me, còng, dừa... Trước mái hiên nhà treo lồng liêng năm bảy chiếc lồng cu. Thấy chúng tôi đến, lão sư Hai Cu huýt sáo và báo: 'Chào khách đi các con', thì là các chú cu đến gọi quay về phía chúng tôi gáy vang: cù... cú... cu, đến chúng tôi phải chào. Tôi thấy, rồi chỉ biết thốt lên: 'Quả là thú lạ, xin bác phúc!'

Hai ông già báo, có nuôi cu mới rồi cũng phải đón nhận những cuộc chia ly không kém phần đau đớn. Bởi có những con mới sinh vài ngày thì hai - ba chục năm, họ quý mến như con. Ông Phiêu kể: 'Hồi mới năm trước, con mới của tôi báo báo, tôi hiểu cách nuôi không hẳn, cu cùng tôi ở trong lồng đến sáng đêm, vậy mà nó cũng ra đi'. Còn ông Hai Cu thì nói: 'Bấy nhiêu năm trước vào mùa lúa chín, biết con mới mà thấy tôi cho đã hơn 25 năm, báo báo, những báo đi kêu công gặt, tôi báo và tôi ở nhà đi kiếm thuốc giùm. Mà với tôi là quê. Chỉ với tôi thì con cu đã chấy nhọt dãi ra miệng, sau đó thì chết. Tôi cầm con mới trên tay mà nhấc một nhấc. Lúc đó, hai vợ chồng tôi 'học học' với nhau suốt một tháng trời'.

Bên chén rượu nồng, hai lão tiên báo 'gác cu' báo lại các ông mà qua đời thì nghề 'gác cu' sẽ mai một, vì con cháu các nghề xưa nào rồi nghiệp cũ. Nói thì họ báo: 'Thật đi tân kỳ cũng gì trí thì người ta leo lên Dream chày ào ào trên phố, ai là đang nuôi làm cái việc vô ích'. Giữa các ông rượu: 'Nghe họ sinh nói thế, người già buồn lắm. Thú 'gác cu' vẫn cần chính là để cái hồn thiên nhiên vào hồn người, để người thêm quý thêm yêu chim muông, cây cỏ... Hèn gì, thật đi tân kỳ, người ta tàn phá thiên nhiên không thấy xót'. Hai ông kể, gần đây, nghề 'gác cu' có xuất hiện lại báo khá đông, nhưng không ra đời là 'gác cu' truyền thống, mà cần như của các nhà hàng. Loại này hành nghề một cách vô đạo, dã man. Họ len lỏi khắp các vùng nông thôn, với những lồng liêng ngang năm mét, dài mười mét và một con cu mới. Họ khâu một con cu mới để không thấy gì, cho đến giờ ăn mới lộ. Nhìn thấy thấy có báo cu bay đến là họ giật cho con cu mới chớp chớp cánh. Thấy là cu rừng sà xuống, họ giật cho lồng liêng bung lên cao rồi chớp xuống, không sót một con. Cách 'gác cu' mới này có ngày bắt được hàng trăm con. Hai ông lão của tôi báo rằng 'Chim cu đã thả đến 70 - 80% có khi đi dăm ba ngày không gác được một con, giờ nghĩ là vậy'.

Châu thổ sông Cửu Long - vùng đất khai mở miền mang của cha ông, quá trình khôn hoang đã làm nên sinh vật vô cùng, như nhện cá lóc, đất trùn và... thú 'gác cu'. Nghề này góp phần làm nên nét văn hóa đặc trưng của Nam Bộ. Bởi sự giúp cho vùng đất giàu có này không còn vẻ khác. Thấy nghề, thấy hiện đại như đang tiến công và xóa bỏ một số nét văn hóa đặc sắc của châu thổ sông Cửu Long. Và cần nghề, trong tương lai, báo sự văn hóa đặc trưng của Nam Bộ sẽ dần biến mất, nếu hiện tại con người không biết gìn giữ, báo tiến bộ nghề giá trị văn hóa truyền thống.

"Gác Cu" - một thú vui miền đông bình

Viết bởi Administrator

Thứ sáu, 15 Tháng 4 2011 17:33 -

PHAN TRUNG NGHĨA, bao nhandan

(*) Hình minh họa từ trang cugay.org